

Hållbara relationer

Långsamma processer

Tuppens utvärdering ht 2023- vt 2024

Bakgrund

Redan på planeringsdagen i augusti 2023 så var vi pedagoger väldigt enade om att vi ville arbeta med mindre grupper på ett nytt sätt. Tidigare delade vi ofta barngruppen i två delar men nu hade vi en idé om att tre grupper skulle gynna relationsskapande, ge barnen mer tid för varandra och därmed ge plats för omsorgsfullheten.

Vi pedagoger ville arbeta med ett projekt kring hållbara relationer för att kunna fokusera på att ge barnen verktyg för att hantera konflikter på ett hållbart sätt, utveckla demokratiska begrepp som hjälpte dem i deras relationsskapande, allt ur ett långsiktigt perspektiv. Vi strävade efter att ge barnen chans att stanna upp, se världen runtomkring sig, hinna interagera med den, inte bara skynda sig förbi. Vi ville också utveckla deras självkänsla, tilliten till sig själv och andra.

För att kunna skapa en hållbar framtid så behöver vi värna om hållbara relationer. Det är viktigt att tänka på sin egen roll som pedagog, att möta varje barn på ett respektfullt sätt. Ett omsorgsfullt lyssnande öppnade upp för barnens delaktighet och inflytande.

Syfte

Syftet med projektet är att ge barnen möjlighet att rusta sig med redskap för att bygga vänskap.

Vi vill att barnen ska stärka tron på sig själva i en undervisning där begrepp som omsorgsfullhet och tillit existerar.

Vi vill ge barnen hopp om framtiden, tilltro till sina egna tankar och idéer om att kunna förändra och påverka.

Mål

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- * Förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling
- * Förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler
- * Självständighet och tillit till sin egen förmåga
- * Motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för hur viktigt det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande

Metod

Vi arbetar i små undervisningsgrupper för att ge barnen tid för möten, deras upplevelser och för varandra.

Barnen får ta del av en undervisning som grundar sig i långsamma processer, d.v.s. att vi återkommer till händelser som barnen kände igen. De ska ges möjlighet till att delta i ett flertal liknande undervisningstillfällen där de kan ta med sig sina tidigare erfarenheter och använda dem på nya sätt.

Demokratiska begrepp som låna, byta, upptagen, turas om, vänta och tillsammans använder vi i undervisningen med hjälp av TAKK (tecken som alternativ och kompletterade kommunikation) och tal.

Vi väljer att lyfta in provokationer som en del av vår arbetsmetod.

Vi rör på oss tillsammans, genom utflykter utanför eller innanför förskolan. Vi går i små grupper för att få tid för varandra.

Tidigare forskning

Hållbar utveckling -hållbara relationer

Ärlemalm-Hagsér (2013) uttrycker i sin avhandling att i relationen till andra barn utvecklas deras sociala kompetens, den empatiska förmågan samt deras sätt att lära sig att lösa konflikter och att förhålla sig i enlighet med rådande regler. De utvecklar också en förmåga att ta ansvar för sig själv, andra och miljön. Ärlemalm-Hagsér uttrycker vidare att mänskliga rättigheter har sin vikt i jämställdhet, social kompetens, moral och etik. Dessa handlar om ett demokratiskt perspektiv utifrån hållbarhet.

Fortsättningsvis beskriver Ärlemalm-Hagsér (2013) hur betydelsefullt det är för förskolan att ha ett förhållningssätt där barns olika erfarenheter och röster blir hörda och lyssnade till. Det för att generera nya utmaningar och kunskaper samt förståelse i frågor som rör demokrati.

Engdahl (2019) understryker att förskolans verksamhet ska bidra till ett socialt hållbart samhälle, ett samhälle där barnen får möjlighet att leka, ta ansvar och utvecklas samt lära.

I boken Förskolan som demokratisk mötesplats lyfter författarna att en ”hållbar utveckling är starkt förbundet med demokrati och demokrati är en viktig del av ett hållbart samhälle. Av den anledningen är demokratibegreppet också en viktig del av förskolan.” (2021, s.38)

Åberg (2021) hävdar att ”ord är bärare av värderingar. Ord vi använder får betydelse. De gör något med oss - både barn och vuxna. Hur pedagoger hjälper och vägleder barn att lösa konflikter är en viktig del i förskolans demokratiarbete” (s.47)

Långsamma processer

Åberg (2021) talar också om *långsamma processer* som ett begrepp kopplat samman med hållbara relationer. Långsamma processer grundar sig i en upprepning med en sakta förändring. Hon beskriver det som att ”ge barnen möjlighet att återkomma till händelser, teckningar, foton och så vidare. Då har barnen med sig sina tidigare erfarenheter och kan användas de på nya sätt, med andra ord. Det blir en skillnad. Alltså upprepa med en medveten idé om vad pedagogen lägger till den här gången som blir den där extra lilla ”knorren”.” (s.53).

Provokationer

Åberg uppmärksammar också något som Hansson (2018) beskriver som störningar eller provokationer. ”Man söker skapa en obalans, slacka linan, lägga ut snubbeltrådar som utmanar barnen att ta nya vägar, finna nya lösningar och skapa nya teorier.” (s.51) Hansson skriver att ”provokationer leder till nya färdigheter, kunskap, erfarenheter, insikter och kanske nya sätt att samhandla. Hon betonar vikten av att pedagogen är nära barnens lekar och relationer för att kunna avgöra vilka provokationer som kan vara meningsfulla att skapa i en utmaning till barnen.” (s.51)

Hälsa

”Hälsa är enligt WHO:s definition ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande [...]. Att tillhöra ett socialt sammanhang är viktigt för den sociala hälsan” (s.23 - Rörelseglädje för hållbara barn)

Delar av vårt projekt

I denna utvärdering valde vi att lyfta fram vissa delar från vårt projekt. Inför projektet började vi pedagoger samtala om vilka erfarenheter barnen hade kring de demokratiska begrepp som vi valt ut att arbeta med under läsåret. Vi startade med en undersökning där vi ville ta reda på vilka förkunskaper barnen hade gällande begreppen byta och låna. Barnen bjöds in i mindre grupper om två till tre barn.

Vi ett av tillfällena hade pedagogen med sig tre handdockor (ett lejon, en giraff och en räva) som barnen fick leka med en liten stund.

Pedagog: Jag tänkte fråga er en sak, vad betyder byta, om man vill byta?

Barn A: Här.

Barn A sträcker fram lejonet till b, som då ger giraffen till A.

Pedagog: Ja, nu bytte ni handdockor med varandra.

Barn A: Ja.

Barnen fortsätter att leka med handdockorna en tid.

Pedagog: Ni visade mig vad byta betyder.

Barn A ger giraffen till B.

Barn A: Varsågod.

Barn B tar giraffen och ger räven till A.

Barn A: Nu ska vi byta.

Vid ett annat tillfälle deltog tre barn tillsammans med en pedagog. Vi använde åter igen handdockor som redskap i undersökningen av deras förkunskaper. Barnen presenterades för en ugglan, en ekorre och en elefant. Alla tog varsin. De lekte med djuren en stund och observerade varandras lek.

Barn C kastar iväg ugglan och barn D tar den.

Barn C: Stopp! Stopp!

Barn C försöker ta tillbaka ugglan.

Pedagogen frågar C

Pedagog: Vill D ha två handdockor?

Barn C: Mmmmm.

Pedagog: Hur gör vi nu då?

Barn D sträcker fram elefanten istället till C, men ångrar sig och lämnar tillbaka ugglan. Sen tar D ekorren. Då skriker E.

Barn E: Den är min!

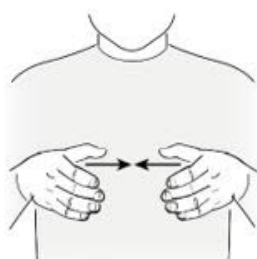
Pedagogen frågar E

Pedagog: Vill D också låna ekorren?

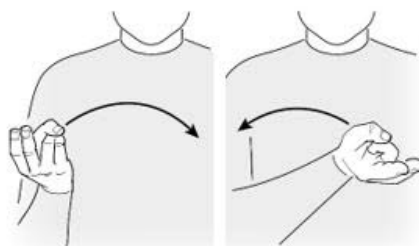
Barn D vill byta handdocka och ger den nu lediga ugglan till E istället.

Efter vår inventering såg vi en skillnad i förkunskap av de demokratiska begreppen i gruppen. Därefter påbörjade vi arbetet med att lägga till värdeorden byta, låna, tillsammans, upptagen och vänta. Eftersom vi arbetar på en yngrebarnsavdelning innebär detta att flera av barnen ännu inte kan uttrycka sig verbalt. Därför ville vi påbörja ett arbete med teckenstöd som alternativ kommunikation eftersom tecken är lika viktiga som ord. För att barnen skulle ges större möjlighet att kunna förstå varandra och göra sig förstådda kompletterade vi det verbala språket med TAKK.

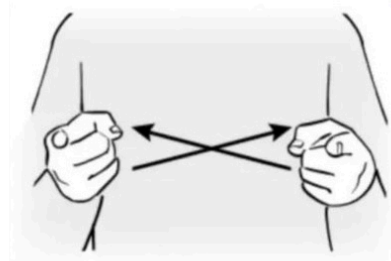
tillsammans

turas om

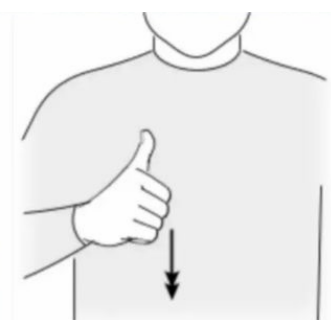
låna

byta

vänta

upptagen

I arbetet med TAKK gjorde vi utöver de demokratiska begreppen något som vi kallade veckans tecken. Där valde vi olika ord som kunde bidra till att stödja barnen i sin kommunikation. Orden utgick från vad som skett i projektet eller barngruppen i helhet. Det kunde exempelvis vara tecknet för hjälpa, kompis eller tack.

Nu började vårt arbete kring långsamma processer som skulle bidra till att skapa en organisation som skulle stödja oss i att sänka tempot och ge långsamheten och därmed omsorgsfullheten plats. Vi ville att förskolan

skulle vara en plats som stod i motvikt mot det snabba tempo som vi lever i idag.

Vi ställde oss frågor som ”Ger vi barnen generöst med tid att samtala, berätta och lyssna på varandra, prova sig fram i sin egen takt och tillsammans med andra”?

Samtidigt som arbetet med långsamma processer påbörjades så startade även arbetet med metoden provokationer. Vi utmanade barnen i situationer där interaktion och samspel blev relevant. Genom att skapa tillfällen där det exempelvis endast fanns ett av något, bidrog detta till att barnen måste kommunicera. Här blev de demokratiska begreppen värdefulla och nödvändiga. Att använda sig av metoden provokationer innebar att ”lägga ut snubbeltrådar” som utmanade barnen att gå nya vägar, finna nya lösningar och skapa nya teorier.

Vi återvänder nu till barn C, D och E i enlighet med metoden långsamma processer och metoden provokationer. Pedagogerna kopierar föregående tillfälle men med en förändring.

Två av barnen får varsin handdocka, en hund och en kanin.

Pedagog: Nu är det slut i påsen.

Barn E: Men det finns kvar där? Barn E tittar ned på påsen. Pedagogerna upprepar att påsen är tom.

Barn E sträcker ut handen mot C för att visa att hen vill låna handdockan.
Barn C: Nej, min!

Barn E sträcker då ut handen mot D istället. D visar med sitt kroppsspråk att hen inte vill dela med sig.
Pedagog: Hur ska vi göra nu?

Barnen började tappa fokus och pedagogen lade till en tiger för fånga upp gruppen igen.

Barn D försöker då att byta sin hund mot tigern men E vill inte. Pedagogen stödjer samtalet genom att benämna tigern som upptagen och gör tillhörande tecken.

Efter några sekunder ändrar sig E och sträcker fram tigern till D.

Barn E: Varsågod.

Barn D blir då glad och lånar ut sin hund till E.

Barn E: Hund, hund, låna den. Tack!

Barn D: Låna.

Pedagog: Lånade E?

Barn D: Aaa!

Nedanför beskrivs ett exempel på en annan undervisningssituation, där provokationer var en del av metoden.

De demokratiska begreppen som var i fokus vid detta tillfälle var låna, byta och upptagen.

Vi fortsatte att arbeta i små grupper för att barnen skulle få tid för kommunikation och samspel.

Barn A, B och F sitter i ateljén. Pedagog har dukat upp med två gula och en orange färgburk.

Barn A: Nu vill jag byta.

Barn A tittar på den orangea färgen som B har.

Pedagog: Du får fråga, prata med B.

Barn A: Jag vill byta.

Barn A tittar på B.

Barn B: Jaaa, jag måste också måla såhär. Så.

Sen ger barn B burken till A.

Barn A: Nu fick jag låna den.

Barn A erbjuder F den gula färgen då hen inte har någon färg.

Barn A: Du kan låna den här, F.

Barn F är inte intresserad av den gula, utan väntar missnöjt på den orangea.

Efter en stund pekar F på den orangea färgen.

Pedagog: Väntar du på den

orangea färgen? Ska du fråga A?

F nickar.

Pedagog: Hur kan man säga?
Barn A: Jag har den just nu.
Pedagog: Är den fortfarande upptagen?
Barn A: Ja.

Rörelseglädje

Ett utav projektets mål var att ge barnen förutsättningar för motoriska färdigheter, kroppsuppfattning, koordinationsförmåga samt förståelse för hur viktigt det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande. Varje vecka, oftast vid flera tillfällen, planerade vi för utflykt i närområdet i små grupper. Vi lutade oss mot forskning som hävdade att inlärning främjas av fysiska aktiviteter och frisk luft. Fysisk rörelse har även visat sig vara positivt för fysisk och psykisk hälsa.

Efter avslutat projekt, vad tar barnen med sig?

Vi pedagoger har intervjuat några av barnen. Barnen i intervjuerna valdes på måfå och gav oss en bredd på ålder från yngst till äldst. Vissa valde att inte svara på frågorna, vilket resulterade i att antal svar blev ojämnt fördelade på frågorna.

Barnen som intervjuades ombads svara på frågorna:

1. Hur gör du när du vill leka med en kompis?
2. Hur gör du när du vill berätta att något är upptaget?
3. Hur gör du när du vill berätta att du vill låna något?
4. Hur gör du när du vill byta något med någon?

Nedan kommer en samlad beskrivning av vad som svarades på varje fråga.

1. Jag vet inte, Är du ledig? Tillsammans, leka ute med ..., leka tillsammans (visar tecken).
2. Upptagen, den är upptagen, upptaget (visar tecken), upptaget, ahhh byta - byta ajaj ... .
3. (Visar med handen), låna?, låna (visar tecken), byta bil?, ehhl låna pennan.
4. Byta om- jag vet inte, byta, låna?, byta (visar tecken)-leka tillsammans, (visar tecken).

Vi pedagoger ville även ta reda på om barnen känner sig inkluderade i gruppen, om projektet hade stärkt deras relationskapande så vi ställde även frågan ”vad heter din kompis?”

Vårdnadshavarnas delaktighet

Vårdnadshavarna har blivit delaktiga i deras barns utbildning på ett flertal sätt. Genom personlig kontakt vid lämning och hämtning berättade vi om barnets dag, men också genom ett dagboksblad i hallen. Vi skickade även ut månadsbrev, där beskrevs mer ingående om projektets framskridande. Vi har också genomfört samtal med alla vårdnadshavare där vi berättade om det enskilda barnet. Under höstens möte för vårdnadshavare hade vi hög närvaro. Vi beskrev hur vi främjar språkutvecklingen genom högläsning, relationsskapande, teckenstöd, bildstöd och genom reflektion. Vi berättade hur vi arbetade med läroplansmålen, lyfte fram vårt pågående projekt för att alla vårdnadshavare skulle bli delaktiga och få en förståelse för vårt arbete. I slutet av mötet fick alla fylla i en anonym utvärdering med två frågor:

Vad tycker du om kvällens möte?

Är det något du saknar som vi kunnat lyfta?

Slutligen delades vårdnadshavarna in i diskussionsgrupper kring frågor vad omsorgsfullhet betyder för dem och om de kunde se spår av projektet hemma.

En vårdnadshavare har kommit till förskolan för att läsa boken ”knacka på” på barnets modersmål. Detta tillfälle dokumenterade vi genom ljudinspelning så barnen kan titta och lyssna på denna bok vid flertal tillfällen.

Vi har även en årlig sommarfest tillsammans med Hönan, där vi tillsammans med barnen sjunger för vårdnadshavarna. Detta år lyfte vi in projekten i sångerna genom att använda oss av bl.a TAKK och vi sjöng även om känslor som var Hönans projekt. På så sätt gjorde vi familjerna delaktiga i barnets vardag här på förskolan och de fick möta barnets kompisar och pedagoger. Vi avslutade med att familjerna fikade tillsammans, vilket möjliggör för relationsskapande och samhörighet.

Analys

Projektet

Vi pedagoger var tidigt överens om att dela barngruppen i tre grupper, vilket har varit en stor framgångsfaktor för att kunna bedriva den undervisning vi strävade efter att genomföra. Vi tycker att vi kan se att barnen har varit tryggare, kommunicerat mer med varandra och att de har kunnat tagit del av projektet i stor utsträckning. Vi kan också se att det låga barnantalet i varje grupp har möjliggjort för djupare möten med flera olika barn. När vi tidigare har arbetat med större grupper kunde vi se att vissa barn gärna valde ut specifika kompisar i lek och samspel. Projektet har också bidragit till att barnen har fått en ökad medvetenhet om varandra, det synliggörs exempelvis när de hälsar glatt när någon kommer på morgonen, i sina samtal med varandra eller viljan av att hjälpa varandra.

Vi pedagoger har ställt oss frågor som ”Ger vi barnen generöst med tid att samtala, berätta och lyssna på varandra, prova sig fram i sin egen takt och tillsammans med andra”? Genom att använda oss av långsamma processer som metod kan vi nu se att barnen har fått mer tid till samtal och dialog. Metoden har bidragit till att tryggheten till sig själv visar sig genom att de kan sätta ord på sina tankar och använda tidigare erfarenheter i olika sammanhang.

Genom hela projektet har vi pedagoger använt demokratiska begrepp i de flesta aktuella situationer, både verbalt och med TAKK. Vi kan se att vårt arbete med TAKK har förankrats hos flera av barnen som använder dessa begrepp i sin kommunikation. Vissa situationer stöttar vi genom att säga ”berätta att spaden är upptagen” och flera av barnen visar då tecknet och säger upptagen. De har en förståelse av begreppets betydelse men vi kan även se en ökad förståelse hos mottagaren, att exempelvis leksaken är upptagen just nu men jag kan få låna den sen. Tidigare uppstod fler konflikter i sådana situationer och vi hörde oftare ”min” än vad vi upplever nu. Några av de barn som använder sig av TAKK gör sig mer förstådda än tidigare, vilket uppmuntrar barnen till denna kommunikationsmetod.

Vår arbetsmetod provokationer, strävade efter att utmana barnen i sin konflikthantering. Denna metod har varit mycket intressant och givande för barnen men även för oss pedagoger. Fram tills i höstas hade vi aldrig arbetat medvetet på detta sätt. När den planerade undervisningen ”krävde” en dialog och ett behov av att använda begreppen, ledde detta till nya kunskaper hos flera av barnen. När vi tittar tillbaka på hur barnen löste konflikter i början av läsåret kan vi se en skillnad i hur de löser dessa nu. Flera av barnen använder nya sätt att samhandla och använder nya strategier i sin konflikthantering. Nya strategier som förhandling används idag, som att exempelvis byta leksak med varandra, eller en förståelse av att leksaken blir ledig men jag måste vänta på min tur. Den insikten och färdigheten hjälper barnen att bli mer självständiga i att lösa konflikter.

Våra utflyktsgrupper var något barnen gärna ville delta i. Rörelsegruppen var populär och vi såg en positiv känsla hos barnen. Eftersom gruppstorleken var liten fanns mycket tid till lyssnande och gemensamt undersökande och även att barnen kunde påverka utflyktens mål. För att möjliggöra för barnen att utveckla sin koordinationsförmåga och sina motoriska färdigheter köpte vi även in balansplattor, stylvor, hopprep och satte upp spännband som barnen kunde gå balansgång på. Läroplansmålet är stort och om barnen har fått en förståelse för hur viktigt det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande vet vi inte men vi kanske har ”*sått ett frö,*” ett intresse för rörelse.

Vårdnadshavarnas delaktighet

Den höga närvaron på höstens vårdnadshavarmöte visade på ett intresse hos familjerna av barnens utbildning, vilket var positivt för oss pedagoger eftersom vi lägger ned mycket tid för planering och dokumentation inför dessa möten. Resultatet av våra två frågor som vi lyfte på mötet visade på att kvällens upplägg och information var bra. Nedan lyfts några exempel:

Vad tycker du om kvällens möte?

Jättekul att få ta del av era pedagogiska tankar och idéer kring projektet. Bra och informativt, pedagogiskt med bilder och filmer som visar hur barnen integrerar tillsammans.

Otroligt viktigt och bra projekt!

Uppskattat med de mindre grupperna så att varje enskilt barn får känna sig sedda och hörda.

Suveränt projekt och fint samspel mellan barnen och även med er.

Är det något du saknar som vi kunnat lyfta?

Något som man kan göra bättre är kanske en ”slide” med bilder på alla barn med namn så att det blir lättare att veta vilka som är vilka.

Kan inte komma på något jag saknar.

I diskussionen kring omsorgsfullhet och om spår av projektet syntes hemma lyftes detta fram:

Grupp 1: Omsorgsfullhet går i många led, pedagoger som goda förebilder. Projektet som ni arbetar med och omsorgsfullhet går ihop. Vi kan höra att de använder ”låna” hemma. Vårt barn säger X tur eller mammas tur.

Grupp 2: Spår av projektet är synligt hemma. Begrepp används, ”byta”. Tar med sig lugna stunder hem, som att sitta och läsa, har inte gjort tidigare.

Grupp 3: Ser mer omsorgsfullhet hemma. Varm mot sina vänner, fin mot kompis, gemenskap. Vi hör begreppen, ex turas om och låna. Vi hör av våra barn om de små grupperna, vilket vi tänker skapar bra förutsättningar för omsorgsfullhet.

Grupp 4: Vi försöker att ta det lugnt hemma med exempelvis påklädning. Vi försöker förklara mycket, sätta ord på vad som ska ske. Vi ser spår av projektet hemma.

Vårt dagboksblad i hallen kommer vi att fortsätta att använda oss av för att ge vårdnadshavarna en inblick i vår utbildning. Barnen blir delaktiga i att visa bilder och genom att berätta.

Tillfället av högläsning på barnens modersmål var uppskattat av oss och av barnen. Tanken var att fortsätta med detta men tiden har tyvärr inte räckt till men vi tar med denna tanke till nästa läsår.

Barnintervjuer

I deras intervju svar kan vi avläsa att det fanns en förståelse kring de demokratiska begreppen som vi arbetat med. När vi ställde frågan ”vad heter din kompis” nämndes de barn som var i närheten vid intervjutillfället. Alla barn som intervjuades nämnde barn i gruppen eller barn från hönan som kompisar.

Slutsats

I detta projekt har vi fokuserat på relationsskapande. För att kunna skapa en hållbar framtid så behöver vi värna om hållbara relationer. Alla barn ska känna sig sedda och lyssnade på men även få vetskapen om betydelsen av att lyssna på andra. Ett omsorgsfullt lyssnande öppnar upp för barnens delaktighet och inflytande. Vi har strävat mot att fördjupa demokratin genom att skapa förutsättningar för en utbildning som ger barnen en likvärdig tillgång till vårt samhälle på jämlika villkor.

Viktiga val/ tankar inför nästa år

När vi pedagoger tittade tillbaka på förra årets utvärdering, vilka viktiga tankar vi skulle ta med oss inför detta läsår var det vikten av att arbeta språkstärkande, på flera olika sätt, för att möjliggöra för språkutveckling. Ett sätt att ta med vårdnadshavarna i detta arbete var att lyfta fram hur viktig högläsning är och att det aldrig är för sent eller för tidigt att börja läsa med sitt barn. Detta gjordes på höstens vårdnadshavarmöte. Vi lyfte fram forskning som stödjer detta samt visade en film som beskrev ordets betydelse, att vi behöver många ord för att förstå andra, vår omvärld och vad vi läser. Även nästa år kommer vi att fokusera på språket men även på individens kultur som ett gemensamt fokus på Fasanen. Detta arbete ska innehålla en kulturgrupp som leder arbetet framåt och en kulturvecka har planerats in. Ska bli intressant att se hur detta arbete utvecklas.

Något som vi pedagoger kommer att ta med oss inför höstens arbete i våra nya arbetslag är den nya metoden för oss, provokationer, som fick en betydande roll i vårt projekt, som ledde till nya kunskaper i förhandling och en självständighet hos barnen i konflikthantering. Vi kommer givetvis fortsätta arbetet med våra demokratiska begrepp som vi ser haft en stor betydande roll i barnens kommunikation.

Vi pedagoger har också utvecklat oss i TAKK. Detta arbete har varit mycket givande och Nellie vill gärna få en högre kompetens inom detta område genom utbildning nästa läsår.

